

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МУШНІНА ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 81'255: 81'36 (=111: =161.2)

**ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ
АНГЛОМОВНОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ**

Спеціальність 10.02.16 – перекладознавство

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2006

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі теорії та практики перекладу з англійської мови Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Карабан В'ячеслав Іванович,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук
Гудманян Артур Грантович,
директор Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету МОН України (м. Київ), завідувач кафедри англійської філології і перекладу

кандидат філологічних наук, доцент

Гладуш Надія Федорівна,
декан факультету перекладачів Київського національного лінгвістичного університету МОН України, доцент кафедри англійської філології і перекладу

Провідна установа: Запорізький державний університет МОН України, кафедра теорії та практики перекладу

Захист відбудеться " __ " _____ 2006 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.11 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора

(кандидата) філологічних наук у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Шевченка, 14.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, вул. Володимирська, 58, к.10)

Автореферат розісланий " __ " _____ 2006 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради
доктор філологічних наук, професор

І.В. Смущинська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертаційне дослідження присвячене аналізу граматичних особливостей перекладу англomовних науково-технічних та художніх текстів.

Мова науково-технічної літератури відрізняється від мови художньої літератури певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями. Якщо лексичні відмінності у текстах різних функціональних стилів помітні навіть для нефахівця (це насамперед значна кількість спеціальної лексики, термінів у науково-технічних текстах та широке використання емоційно-експресивних лексичних засобів у мові художньої літератури), граматичні відмінності значно менш виразні, однак не менш різноманітні.

Актуальність дослідження зумовлена недостатністю вивчення граматичних особливостей перекладу українською мовою англomовної науково-технічної та художньої прози, а також сучасними вимогами до цих видів перекладу, коли йдеться про передачу не лише змісту оригіналу, а й про оптимальне відтворення стилістичних характеристик тексту. Зіставлення окремих граматичних явищ мови-джерела і мови перекладу, у межах контрастивно-перекладознавчого аналізу текстів науково-технічної та художньої літератури розв'язує вузькі, часткові проблеми цих жанрово-стилістичних видів перекладу, але воно є надзвичайно актуальним на сучасному етапі розвитку перекладознавства, адже принцип цілісного сприймання тексту – науково-технічного чи художнього – передбачає якнайприскіпливішу увагу до окремих його складових частин.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах наукової теми, що розробляється в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка за № 01 БФ 0147-01 “Європейські мови та культури в контексті глобалізації світових процесів”, затвердженої Міністерством освіти і науки України. Тема дисертації входить до комплексної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка “Прагмасемантичні і жанрово-стилістичні проблеми письмового і усного перекладу”, затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Мета дисертації полягає у дослідженні та зіставленні особливостей відтворення українською мовою граматичних явищ у перекладі англомовної науково-технічної та художньої прози.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання низки конкретних **завдань**: 1) схарактеризувати граматичні явища, що становлять найважливіші проблеми перекладу науково-технічних та художніх текстів; 2) здійснити комплексний контрастивно-перекладознавчий аналіз особливостей передачі граматичних елементів у науково-технічному та художньому перекладі; 3) порівняти основні прийоми та способи відтворення українською мовою вибраних граматичних явищ у перекладі англомовної науково-технічної та художньої літератури; 4) виявити дивергентні та конвергентні риси у використанні визначених прийомів та способів у перекладі науково-технічних та художніх текстів; 5) зіставити якісні та кількісні характеристики вживання прийомів та способів відтворення досліджуваного граматичного явища у перекладі текстів науково-технічної та художньої прози; 6) виокремити прийоми перекладу того чи іншого граматичного явища, характерні лише для одного з порівнюваних видів перекладу.

Об'єктом дисертаційного аналізу є граматичні форми та конструкції, що представлені на рівні слів (словоформ) (морфологічні особливості) та рівні словосполучень і речень (синтаксичні особливості) англомовних науково-технічних та художніх текстів та їхніх перекладних українських відповідників.

Предметом дослідження є особливості стратегії перекладачів у віднайденні шляхів та способів відтворення граматичних (морфологічних та синтаксичних) явищ в українських перекладах англомовної науково-технічної та художньої літератури.

Фактологічний матеріал дослідження складає понад 7000 зразків речень, що містять досліджувані граматичні форми та конструкції, з них 3389 – з оригінальних науково-технічних текстів (загальним обсягом близько 11 000 сторінок) та їх перекладів, 388 – з науково-технічних текстів без відповідних перекладів та 3395 зразків речень з оригінальних художніх творів (близько 10 000 сторінок) та їх перекладів.

Порівняльний аналіз особливостей перекладу граматичних явищ в англомовних науково-технічних та художніх текстах здійснювався методом кількісних підрахунків,

тоді як вибірка самих граматичних явищ, що підлягали аналізу, була організована за допомогою методу статистичної обробки матеріалу. У нашому дослідженні ми скористалися правилами зональної (типової) вибірки, наведеними у праці В.І. Перебийніс “Статистичні методи для лінгвістів”. У нашому випадку зонами є функціональні стилі – науково-технічної та художньої прози, що разом формують генеральну сукупність досліджуваних граматичних явищ.

Дослідження особливостей передачі у перекладі зазначених граматичних форм та конструкцій базується, з одного боку, на аналізі українських перекладів англomовних науково-технічних та науково-популярних текстів, переважно з галузей економіки, фінансів, хімії, фізики, соціології, юриспруденції, комп’ютерних технологій тощо.

З іншого боку матеріалом дослідження граматичних особливостей перекладу були прозові твори Ш. Бронте, Дж. Голсуорсі, Г. Гріна, Дж.К. Джерома, Ч. Діккенса, Т. Драйзера, У. Коллінза, Дж. Конрада, Ф. Купера, Дж. Лондона, М. Моема, Р. Олдінгтона, Е. По, Дж. Роулінг, Дж. Селінджера, Е. Хемінгуея, Ф. Фіцджеральда у перекладі українських перекладачів Р. Доценка, Ю. Лісняка, О. Логвиненка, В. Митрофанова, В. Морозова, А. Муляра, М. Пінчевського, Е. Ржевуцької, О. Сенюка, П. Соколовсь-кого, О. Тереха та інших.

Відповідно до процедури методу кількісних підрахунків було: обрано приблизно однакову кількість випадків вживання кожного граматичного явища в текстах англomовної науково-технічної та художньої прози; досліджено основні прийоми та способи перекладу обраних явищ для кожного з порівнюваних видів перекладу; виявлено спільні та подібні риси у використанні визначених прийомів та способів перекладу даного явища у науково-технічних та художніх текстах; підраховано кількість випадків вживання граматичного явища на кожний прийом перекладу; зіставлено кількісні характеристики вживання прийомів та способів відтворення досліджуваного граматичного явища у перекладі текстів науково-технічної та художньої прози; виокремлено прийоми перекладу граматичного явища, характерні лише для одного з порівнюваних видів перекладу

Для розв'язання поставлених завдань у реферованій дисертації застосовано **комплексну методикау дослідження**. Основними методами аналізу граматичних форм та конструкцій у текстах оригіналу та перекладу є морфолого-синтаксичний аналіз, лінгвостилістичний аналіз, комплексний контрастивно-перекладознавчий аналіз, із залученням елементів контекстуального, компонентного, трансформаційного аналізів, а також методу кількісних підрахунків і методу словникових дефініцій.

Наукова новизна здобутих результатів полягає в тому, що, хоча англійська та українська мови перебувають у відносно тривалому культурно-історичному та перекладацькому контактах, у перекладознавстві ще не було монографічного дослідження саме тих проблем, що з ними стикаються перекладачі, відтворюючи граматичні явища у перекладі науково-технічних та художніх текстів. Уперше в українському перекладознавстві проблема аналізу граматичних особливостей перекладу при зіставленні текстів різних функціональних стилів, зокрема науково-технічної та художньої літератури, стала предметом спеціального дослідження. Уперше зіставлено основні прийоми та способи відтворення граматичних явищ у перекладі науково-технічної та художньої літератури, порівняно їхні частотні характеристики та виокремлено прийоми перекладу того чи іншого граматичного явища, притаманні кожному з порівнюваних видів перекладу.

Наукова новизна дисертаційного дослідження визначає його **теоретичне значення**. Оскільки граматичні особливості при зіставленні різних видів перекладу ще не були предметом окремого дослідження, результати дисертаційної роботи становлять внесок у розробку теоретичних аспектів перекладознавства (стильових теорій перекладу), контрастивної граматики, контрастивної стилістики тощо. Результати порівняльного аналізу досліджених граматичних особливостей науково-технічного та художнього перекладу відкривають перспективу для подібних досліджень граматичних явищ на матеріалі цих та інших функціональних стилів.

Особистий внесок автора полягає в тому, що в дисертації розглянуто проблеми аналізу граматичних особливостей перекладу при зіставленні текстів різних функціональних стилів, зокрема науково-технічної та художньої прози. Зіставлено

основні прийоми та способи відтворення граматичних явищ у перекладі науково-технічної та художньої літератури, наведено відповідні кількісні дані, виокремлено прийоми перекладу, притаманні кожному з порівнюваних видів перекладу, що дозволяє розглянути граматичні особливості текстів науково-технічної та художньої літератури під новим кутом зору.

Практична цінність роботи визначається тим, що її матеріали і результати можна використовувати для розв'язання практичних проблем, пов'язаних з англо-українським перекладом, зокрема у перекладі текстів різних стилів. Запропонована в роботі схема аналізу фактичного матеріалу може бути використана у розгляді інших морфологічних та синтаксичних явищ. Матеріал та висновки дисертаційної роботи можуть використовуватися у нормативних курсах вступу до перекладознавства, теорії перекладу, контрастивної граматики та стилістики англійської і української мов, у спецкурсі із жанрових проблем перекладу, на практичних заняттях з практики перекладу, а також можуть бути корисними перекладачам-практикам. Спостереження та висновки дослідження сприятимуть розвитку методики викладання перекладу науково-технічних та художніх текстів.

На захист винесені такі **твердження**:

1. Закономірності співвідношення граматичних форм і конструкцій мов оригіналу і перекладу найяскравіше виявляються саме в зіставленні текстів різних функціональних стилів, зокрема науково-технічної та художньої літератури. Зіставлення граматичних форм та конструкцій в оригіналі та перекладі дає багатий матеріал в англо-українській площині для теоретичних узагальнень щодо прийомів відтворення засобами цільової мови граматичних явищ у перекладі науково-технічної та художньої літератури

2. Найбільші граматичні труднощі перекладу пов'язані з розумінням синтаксичної структури та морфологічного складу речень, особливо при зіставленні граматичних явищ в англійській науково-технічній та художній літературі.

3. Серед морфологічних труднощів перекладу науково-технічних та художніх текстів значної уваги заслуговують особливості відтворення форм однини та множини іменників, передачі значень означеного та неозначеного артиклів, відтворення прислівників на *-ly*,

що виконують різні синтаксичні функції, та особливості перекладу наказових форм дієслова.

4. Синтаксичні особливості перекладу англомовної науково-технічної та художньої літератури доцільно аналізувати окремо на рівні словосполучень (препозитивних дво- та багатокомпонентних атрибутивних груп) та речень (особливості передачі синтаксичних структур, зокрема речень з агентивним підметом, вираженим іменником-неістотою, суб'єктно-предикативного інфінітивного звороту, каузативних конструкцій, абсолютних зворотів та конструкцій емпізи).

5. Оскільки науково-технічний та художній переклад як стильові теорії перекладу ґрунтуються на тих самих засадах, у них використовується здебільшого однаковий арсенал прийомів та способів перекладу, який по-різному використовується у відтворенні текстів науково-технічної та художньої літератури.

6. Розбіжності у наборі прийомів перекладу окремих граматичних явищ у текстах англомовної науково-технічної та художньої літератури виявляються здебільшого у різній частотності використання прийомів перекладу, а також у використанні певних прийомів перекладу окремо у науково-технічній та художній прозі, що зумовлено лексико-граматичними характеристиками текстів та функціональними настановами порівнюваних стилів.

7. Перекладач художніх творів, на відміну від перекладача науково-технічних матеріалів, має враховувати більшу кількість особливостей перекладу, зокрема частішу необхідність використання індивідуально-перекладацьких рішень, при відтворенні у перекладі і раціонально-логічної, і естетично-художньої інформації, що міститься у текстах цього стилю.

Апробація результатів роботи. Основні результати дисертаційної роботи висвітлено на XII Міжнародній науковій конференції ім. проф. Сергія Бураго “Мова і культура” в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (червень 2003 року), міжнародній науковій конференції “Проблеми розвитку філології в Україні у контексті світової культури” в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (жовтень 2003 року), міжнародній науковій

конференції “Семіотика культури/тексту в етнонаціональних картинах світу” в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (квітень 2004 року), на I Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми перекладознавства та іноземної філології” (Луцьк, травень 2004 року), міжнародній науковій конференції “Традиції Харківської лінгвістичної школи у світлі актуальних проблем сучасної філології. До 200-річчя Харківського університету і філологічного факультету” (жовтень 2004 року), міжнародній науковій конференції “Філологія в Київському університеті: історія і сучасність” (жовтень 2004 року), а також на засіданнях кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Публікації. Результати дисертаційної роботи знайшли відображення у восьми наукових публікаціях – статтях у провідних фахових виданнях України.

Обсяг і структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу й загальних висновків, списку використаних джерел, одинадцятьох додатків у формі таблиць. Приклади нумеруються окремо в межах кожного розділу. Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок, з них 194 сторінки – основного тексту. Список використаної літератури налічує 424 позиції, з них 239 – наукові праці, 144 – джерела матеріалу дослідження і 41 – довідкова література.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено об’єкт і предмет дослідження, окреслено його мету, завдання і методику; висвітлено наукову новизну, теоретичне і практичне завдання роботи; сформульовано основні твердження, винесені на захист.

Перший розділ “Загальна порівняльна характеристика перекладу науково-технічної та художньої літератури” присвячено аналізу відповідної наукової літератури, що слугувала основою для написання дисертаційної роботи, опису загальних характерних рис стилів науково-технічної та художньої літератури, висвітленню загальних проблем науково-технічного та художнього перекладу.

У першому підрозділі окреслено завдання загальної та спеціальних теорій перекладу на прикладі перекладу науково-технічних та художніх текстів.

У другому підрозділі досліджено релевантні для перекладу риси науково-технічної та художньої літератури, що розглядаються у працях відомих лінгвістів (англістів, русистів, україністів) та перекладознавців, таких як І.В. Арнольд, І.К. Білодід, І.Р. Гальперін, З.О. Гетьман, В.Н. Комісаров, В.В. Коптілов, А.В. Кухаренко, О.М. Мороховський, О.Д. Пономарів, Н.М. Разінкіна, А.В. Федоров та ін. Характерні риси науково-технічних текстів зокрема висвітлено в роботах В.І. Карабана, Т.Р. Кияка, А.П. Коваль, Ю.Н. Марчука, Л.Л. Нелюбіна, Н.Ф.Непийводи, А.Л. Пумп'янського, Е.Ф. Скороходька, В.А. Судовцева та ін. Лінгвістичні характеристики художньої прози розглянуто у працях В.Б. Бурбело, В.С. Виноградова, Г. Гачечиладзе, Р.П. Зорівчак, І. Левого, М.О. Новикової, А. Поповича, М.Т. Рильського, І.В. Смущинської, О.І. Чередниченка, К.І. Чуковського та багатьох інших.

У третьому підрозділі окреслено коло граматичних проблем перекладу науково-технічної та художньої літератури. Питання граматичних особливостей текстів різних стилів як предмет перекладознавчого дослідження донедавна ґрунтовно не вивчалось ані лінгвістами, ані перекладознавцями. Перекладачі звертають значно менше уваги на граматичний аспект при відтворенні тексту оригіналу, ніж на засоби інших рівнів, особливо лексичного. Проте саме граматики, тобто морфологія та синтаксис, виявляють глибинніші зв'язки, ніж елементи інших рівнів мовної структури, і найповніше відображають специфіку мови. Тому втрата граматичних особливостей відтвореного тексту у багатьох випадках призводить до зміни характеру оригіналу, нівелювання авторського стилю.

Грамматичні явища іноземної мови знайшли широке відображення у працях вітчизняних науковців: В.В. Акуленка, О.С. Ахманової, Л.С. Бархударова, А.Д. Белової, М.Я. Блоха, Ю.О. Жлуктенка, Б.А. Іл'їша, В.В. Козловського, Н.М. Корбозерової, І.В. Корунця, Г.Г. Почепцова, Н.М. Раєвської, Л.І. Сахарчук, А.І. Смирницького, О.М. Старикової, К.К. Швачка, А.Д. Швейцера та багатьох інших лінгвістів. Граматиці української мови присвячені ґрунтовні праці І.К. Білодіда, О.К. Безпояско,

І.Р. Вихованця, А.П. Грищенко, А.П. Загнітка, Н.Ф. Клименко, Г.О. Козачук, Б.М. Кулика та інших. У вищезазначених працях ми знаходимо досить повний структурний опис граматичних явищ у мовах оригіналу та перекладу, на який ми спираємося при вивченні проблеми зіставлення граматичних особливостей текстів різних стилів, зокрема здійснюючи подвійне зіставлення – особливостей перекладу науково-технічної та художньої літератури у контексті порівняння граматичних характеристик англійської та української мов. Особливо корисними виявилися порівняльні дослідження у царині морфології та синтаксису, викладені у працях видатного українського лінгвіста проф. Ю.О. Жлуктенка “Порівняльна граматики англійської і української мов” та “Порівняльні дослідження з граматики англійської, української та російської мов”. Проте вищезазначені науковці аналізують граматичні явища, що зустрічаються в усіх типах текстів, без розмежування стилів, та з лінгвістичної, а не з перекладознавчої точки зору.

Грамматичним аспектам англо-російського перекладу взагалі приділено достатню увагу в посібниках та монографіях багатьох теоретиків перекладу, таких як Л.С. Бархударов, Е.В. Бреус, В.В. Виноградов, Н.Ф. Гладуш, А.Г. Гудманян, В.Н. Комісаров, Л.К. Латишев, Т.Р. Левицька, А.М. Фітерман, Я.І. Рецкер, А.В. Федоров та ін. Серед україномовних перекладознавчих праць найяскравіше граматичні аспекти перекладу висвітлено в роботах В.І. Карабана, В.В. Коптілова, І.В. Корунця та ін., а також у дисертаціях О.В. Борисової, О.С. Грабовецької, Б.М. Колодій, З.Г. Коцюби, К.А. Кузьміної та інших науковців. Як свідчить аналіз наукової літератури, граматичні особливості, що є об’єктом цього дослідження, у контрастивному аспекті на матеріалі текстів англійської та української науково-технічної та художньої літератури не досліджувалися, хоча окремо граматичні проблеми науково-технічного, на відміну від художнього перекладу, представлені досить широко у посібниках і монографіях у галузі теорії та практики перекладу з англійської мови на українську (російську). Отже у нашому дослідженні, присвяченому зіставленню граматичних особливостей перекладу науково-технічної та художньої літератури, ми взяли за основу саме науково-технічний переклад.

Здійснене нами дослідження прикладів науково-технічного та художнього перекладу дозволило виділити серед граматичних явищ англійської мови ті, що, по-перше,

викликають значний інтерес у перекладачів в силу малодослідженості особливостей їх перекладу саме українською мовою; по-друге, це явища, що вивчалися лише у площині науково-технічного та є недостатньо дослідженими у сфері художнього перекладу, що, безперечно, призводить до певних труднощів перекладу в останньому, та, по-третє, становлять одні з основних складних випадків передачі у перекладі граматичних елементів, форм та конструкцій, що складають окремі групи граматичних труднощів перекладу. Як свідчить аналіз прикладів перекладу, найбільший комплекс граматичних проблем перекладу пов'язаний з розумінням синтаксичної структури та морфологічного складу речень. Подолання труднощів перекладу граматичних (морфологічних та синтаксичних) явищ, безперечно, набуває особливого значення у світлі зіставлення особливостей їх відтворення у перекладі текстів різних функціональних стилів, зокрема текстів науково-технічної та художньої літератури.

У другому розділі **“Морфологічні особливості українського перекладу англomовної науково-технічної та художньої прози”** розглядаються спільні та відмінні характеристики перекладу англomовної науково-технічної та художньої літератури на морфологічному рівні. У першому підрозділі аналізуються прийоми та способи відтворення форм числа англійських іменників у цих видах перекладу. Другий підрозділ присвячено особливостям передачі у перекладі контекстуальних значень означеного та неозначеного артиклів. У третьому підрозділі висвітлено характерні риси відтворення українською мовою англійських прислівників на *-ly*, що виступають у реченні у функції детермінанта або обставини. У четвертому підрозділі розглядаються особливості відтворення у перекладі форм наказового способу дієслова.

Проведений нами аналіз прикладів перекладів показав, що і у науково-технічному, і у художньому перекладі, у більшості випадків *форми числа* англійських та українських іменників збігаються: *The research was set up with a number of definite hypotheses in view [Гідденс]. – Дослідження було розпочато за наявності кількох конкретних гіпотез [Гідденс].* Особливий інтерес з точки зору перекладу становлять випадки, коли відповідності форм числа немає. Наприклад, при відтворенні форм множини деяких англійських іменників, українські відповідники яких не вживаються у формі множини,

звичайно використовуються сполучення іменника, який має форму множини, з відповідним іменником у формі однини, наприклад: *The graphs of Figures 2-3 present some important applications of PPFs [Samuelson]. – Графіки 2-3 ілюструють деякі важливі напрямки застосування МВМ [Самуельсон].*

У численних випадках незбігу форм числа англійського та українського іменників, перекладачеві художніх творів, на відміну від перекладача науково-технічних матеріалів, слід враховувати більшу кількість особливостей, що зумовлено, перш за все, характером текстів художньої літератури, в яких, крім логіко-понятійної основи – фактуальної інформації, є ще й емоційно-експресивний складник – художньо-естетична інформація.

При відтворенні контекстуальних значень *означеного та неозначеного артиклів* у ролі українських еквівалентів артиклів, крім випадків, коли вони у перекладі вилучаються, переважно застосовуються такі мовні засоби: 1) синтаксичні, насамперед порядок слів (препозиція і постпозиція підмета стосовно присудка), 2) морфологічні (заміна форм однини англійських іменників формами множини українських іменників) та 3) лексико-граматичні (займенники, числівники, прикметники, частки тощо), наприклад: 1) *A historical outlook is often essential in sociological research [Giddens]. – У соціологічних дослідженнях часто має важливе значення історична перспектива [Гіденс]* (постпозиція підмета стосовно присудка); 2) *I think he knew every shop of the kind in Paris and was on familiar terms with the proprietor [Maugham]. – Він, либонь, знав кожен таку крамничку в Парижі і був за приятеля з їхніми власниками [Моем];* 3) *But researchers have now demonstrated the feasibility of the approach [Gershenfeld]. – Але нещодавно дослідники продемонстрували можливість реалізації цього підходу [Гершенфельд].*

Переклад прислівників на *-ly* викликає певні труднощі, зумовлені проблемою визначення їх функції у реченні – детермінанту чи обставини. Як в англійській, так і в українській мовах деякі прислівники, хоч і належать до речення за своїм змістом, синтаксично не пов'язуються з жодним членом такого речення і, таким чином, залишаються поза синтаксичними зв'язками між членами речення. Такі прислівники виконують функцію детермінантів речення, що звичайно розташовуються на початку речення, але можуть змінювати свою позицію.

Найпоширенішим способом перекладу прислівників-детермінантів вважається їх відтворення парентетичним словом і висловом, наприклад: *Firstly, the Alliance must fulfill its fundamental and continuing responsibility to its members by guaranteeing their security and independence [NATO].* – *По-перше, Альянс повинен виконувати головний та постійний обов'язок перед своїми членами, гарантуючи їхню безпеку та незалежність [НАТО].* Іншими прийомами перекладу прислівників-детермінантів є вживання головного безособового речення у складі складнопідрядного, відповідного українського прислівника, іменникового словосполучення, умовного підрядного речення, а також морфологічних трансформацій та дескриптивного перекладу.

Дещо відмінними від прийомів перекладу прислівників-детермінантів є способи перекладу прислівників-обставин, які передаються, здебільшого, відповідними українськими прислівниками, іменниковими словосполученнями, за допомогою описового перекладу, заміни прислівника українським дієсловом, дієприслівником, прикметником, наприклад: *This property makes laser light very easy to control precisely [Cornell].* – *Ці властивості лазера роблять його дуже потужним засобом точного контролю [Корнелл];* *The night was drearily dark [Brontë].* – *Ніч була темна-темнісінька [Бронте].*

Спільними для науково-технічного і художнього перекладу є такі прийоми відтворення синтетичних *форм наказового способу дієслова-присудка*: 1) форма першої особи множини наказового способу; 2) форма другої особи множини наказового способу; 3) індивідуально-авторське рішення. Форму другої особи однини наказового способу доцільно вживати при перекладі художніх творів, а форму першої особи множини майбутнього часу дійсного способу – при перекладі науково-технічних текстів. Художньому перекладу, на відміну від науково-технічного також властиве використання форми другої особи майбутнього часу дійсного способу, форми другої особи множини теперішнього часу дійсного способу, форми умовного способу дієслова та форми наказового способу з інтимізуючою часткою *-но*, наприклад: *'Look here!' said Bosinney, and Soames was both annoyed and surprised by the shrewdness of his glance [Galsworthy].* –

“Слухай-но! – озвався Босіні, і його розгніваний погляд вразив і водночас здивував Сомса” [Голсуорсі].

При відтворенні форм наказового способу дієслова у науково-технічних текстах доцільно використовувати сполучення “слід” + неозначена форма дієслова” та неозначено-особову форму дієслова на -ся, наприклад: *Assemble the pipes in the following order.* – Труби монтуються в такому порядку [Карабан]. Перекладачеві ж художніх творів, за неможливості вживання традиційних прийомів перекладу, слід використовувати засоби лексичної компенсації та вдаватися до прагматичних трансформацій, наприклад: ‘*Come as a favour to me, my dear fellow*’, *he would say* [Maugham]. – “Ви дуже зобов’яжете мене, якщо прийдете, мій любий,” – кидав він при запросинах [Моем].

Аналітичні форми наказового способу дієслова відтворюються переважно формами першої особи множини наказового способу, першої особи множини майбутнього часу дійсного способу, за допомогою сполучень “(не)хай” + форма майбутнього часу дієслова”, “давай(-те)” + форма майбутнього часу дієслова”, наприклад: *Let’s pause to discuss the crucial role played by competition in the market system* [Samuelson]. – Давайте з’ясуємо ту вирішальну роль, яку відіграє конкуренція в ринковій економіці [Самуельсон]. Переважно у художньому перекладі використовуються форма другої особи множини наказового способу та форма інфінітива минулого часу, а також сполучення “дозвольте” + неозначена форма дієслова”, “слід/треба” + неозначена форма дієслова”, форма наказового способу з інтимізуючою часткою -но та індивідуальні перекладацькі рішення, наприклад: ‘*Let the Frenchman, and all his host, go to the devil, sir!*’ *exclaimed the hasty veteran* [Cooper]. – “Та до дідька того француза з усім його кодлом, добродію! – запально вигукнув Манро” [Купер].

У третьому розділі “Синтаксичні особливості українського перекладу англомовної науково-технічної та художньої літератури” розглянуто подібності та відмінності перекладу англомовної науково-технічної та художньої прози на синтаксичному рівні. У першому підрозділі аналізуються особливості перекладу на рівні словосполучень, а саме спільні та відмінні риси відтворення препозитивних

атрибутивних груп (дво-, три- та багатокomпонентних словосполучень) у цих видах перекладу. Другий підрозділ присвячено особливостям перекладу на рівні речень – передачі у перекладі синтаксичних структур, зокрема речень з агентивним підметом, вираженим іменником-неістотою, суб'єктно-предикативного інфінітивного звороту, каузативних конструкцій, абсолютних конструкцій та емпатичних конструкцій.

Серед прийомів та способів перекладу *двокомпонентних атрибутивних словосполучень* частотнішими у науково-технічному перекладі вважаються перестановка означального та означуваного компонентів, компресія і декомпресія (наприклад, *site frequency* – *частота відвідування сайту [Глосарій]*), частотнішими у художньому перекладі – різного роду морфологічні трансформації, перестановка членів означального компонента, прийменниково-іменникове словосполучення, прикладка (*ill-advised artist [Maugham]* – *художник-мазій [Моем]*), аналогічна атрибутивна група, дієприкметниковий зворот, підрядне означальне речення, описовий переклад. Прерогативою науково-технічного перекладу є використання калькування та різних видів транскодування (*fund-raising campaigns [UN]* – *фандрейзингові кампанії [Представництво ООН]*). Лише художньому перекладу властиве відтворення двокомпонентних словосполучень з переносом означення (*stone-faced colleagues [Rowling]* – *скам'янілі обличчя колег [Роулінг]*). Відтворення атрибутивних словосполучень із внутрішньою предикацією, притаманних лише англомовним художнім творам, також відбувається за допомогою вищезазначених прийомів та способів перекладу: *North-of-England spirit [Brontë]* – *дух, що живе на півночі Англії [Бронте]*.

Набір прийомів та способів перекладу *трикомпонентних* атрибутивних груп, подібний до прийомів та способів перекладу двокомпонентних словосполучень, є спільним для науково-технічного та художнього перекладу, але частотність їх використання у цих видах перекладу різна, при цьому більшість випадків перекладу характеризується комбінаціями перекладацьких трансформацій.

У порівнянні з перекладом дво- та трикомпонентних атрибутивних груп, відтворення *багатокomпонентних* словосполучень становить більші труднощі, зумовлені надзвичайною складністю їх синтаксичної структури та інтеркомпонентних зв'язків,

наприклад: *bandwidth-hungry high-definition television system [Lim]* – система телебачення високої чіткості, що потребує широкої смуги частоти [Lim]; *chaised silver Louis-Quinze toilet-set [Wilde]* – туалетне приладдя з гравірованого срібла у стилі Луї XV [Уальд].

Атрибутивні словосполучення, що складаються з чотирьох, п'яти, шести та більше компонентів, можуть підлягати порівнянню у науково-технічному та художньому перекладі лише з огляду на їх структурні моделі: аналіз кількісних характеристик способів перекладу таких груп неможливий через виявлення неоднакової кількості багатоконпонентних словосполучень у науково-технічних та художніх текстах, що зумовлено їх різними семантико-синтаксичними характеристиками. Прийомами, найбільш поширеними при відтворенні багатоконпонентних атрибутивних словосполучень в англійських художніх текстах, є компресія та декомпресія атрибутивних словосполучень, перестановка компонентів групи, використання прикладки, аналогічної препозитивної атрибутивної групи, підрядного означального речення, описовий переклад та інші. Науково-технічний переклад, крім вищезазначених прийомів, характеризується також і використанням прийменниково-іменникового словосполучення та дієприкметникового звороту. Однією з найхарактерніших особливостей науково-технічного і художнього перекладу є поєднання різноманітних прийомів перекладу.

В обох видах перекладу переважна більшість англійських речень з *агентивним підметом, вираженим іменником-неістотою*, відтворюється без зміни їх синтаксичної структури, наприклад: *The Night, like some great loving mother, gently lays her hand upon our fevered head [Jerome].* – *І ось ніч, немов велелюбна мати, лагідно кладає свою руку на наше гаряче чоло [Джером].* Відповідним українським реченням з ідентичною структурою слід передавати більше таких англійських речень у перекладі науково-технічних текстів. Без синтаксичних змін, але із заміною дієслова, передається більше таких речень у науково-технічному, ніж у художньому перекладі, особливістю останнього вважається відтворення подібних речень із заміною англійського дієслова українським дієсловом з більш емоційним забарвленням. Науково-технічний переклад, на відміну від художнього, характеризується також заміною оригінального дієслова в

активній формі іншим за змістом українським дієсловом у пасивній формі, наприклад: *Each new technological breakthrough has seen a corresponding increase in the number of defibrillators and the situations in which they are used [Eisenberg].* – Кожний технологічний стрибок супроводжувався відповідним зростанням кількості дефібриляторів і ситуацій, у яких їх використовували [Айзенберг].

Спільною рисою науково-технічного та художнього перекладу є заміна у перекладі оригінального агентивного підмета, вираженого іменником-неістотою, підметом, вираженим іменником-істотою. Тільки у перекладі художньої літератури англійське дієслово при агентивному підметі, вираженому іменником-істотою, може замінюватися українським фразеологічним дієсловом, що зумовлено особливостями сполучуваності й функціонування слів у словосполученнях мови перекладу. Синтаксичну трансформацію агентивного підмета, вираженого іменником-неістотою, в обставину частіше доцільно здійснювати у перекладі науково-технічних текстів, а трансформацію підмета у додаток – частіше у перекладі художніх творів. Описовий переклад також слід більше використовувати перекладачеві художньої літератури.

Певні проблеми викликає переклад *суб'єктно-предикативних інфінітивних зворотів* у науково-технічному та художньому перекладі, залежно від форми (активної чи пасивної) дієслова-присудка.

Як найчастотніший спосіб перекладу речень з *пасивною формою дієслова* можна рекомендувати використання складнопідрядного речення, наприклад: *These chemicals are thought to have produced detectable holes in the ozone layer at both poles, and thinning everywhere [Giddens].* – Важасться, що ці хімічні речовини утворили в озоновому шарі значні діри над обома полюсами, а в інших місцях потоншили його [Гіденс]. До заміни пасивної форми англійського дієслова суб'єктно-інфінітивного звороту активною формою українського дієслова, а також заміни конструкції складним дієслівним присудком частіше вдаються у перекладі художніх текстів: *Also we were required to wear an automatic pistol [Hemingway].* – Належало нам носити при собі і пістолети [Хемінгуей]. Більш характерним для науково-технічного перекладу є прийом відтворення суб'єктно-інфінітивних предикативних зворотів з пасивною формою дієслова за

допомогою різних за семантикою парентетичних слів (виразів). Прерогативою науково-технічного перекладу є також використання прийому внутрішнього членування речення.

Найчастотнішими способами перекладу конструкцій з *активною формою дієслова-присудка* вважається їх відтворення за допомогою парентетичних слів, словосполучень та речень та складнопідрядних речень: *This controversy is unlikely to be ever fully resolved [Giddens]. – Малоймовірно, щоб це протиріччя колись було остаточно розв'язане [Гіденс]*. Також частіше у науково-технічному перекладі слід використовувати прийоми передачі цих конструкцій неозначено-особовою формою дієслова, складним модальним присудком, за допомогою морфологічних трансформацій порівняно з перекладом художньої літератури, в якому, у свою чергу, переважають при відтворенні таких конструкцій простий дієслівний присудок, модальні частки та частіше виникає необхідність використання перекладачем індивідуальних рішень.

Спільними для науково-технічного і художнього перекладу є такі способи перекладу *каузативних конструкцій*: 1) подібною каузативною конструкцією; 2) частиною складнопідрядного; 3) за допомогою синтаксичних трансформацій членів каузативної; 4) іменником або іменниковим словосполученням: *Such warming at low latitudes would enable water to evaporate more quickly there [Alley]. – Таке ж підвищення температури у низьких широтах призводить до швидшого випаровування води [Еллі]*. Прийомами, властивими лише перекладу художніх творів, є: 1) прийом відтворення каузативних конструкцій за допомогою простого дієслівного присудка; 2) прийом заміни дієслова англійської каузативної конструкції більш адекватним українським дієсловом; 3) за допомогою формотворчої частки “хай” (“нехай”); 4) прийом внутрішнього членування речення; 5) прийом описового перекладу.

До спільних для порівнюваних видів перекладу належить прийом перекладу як ініціальних, так і прикінцевих *абсолютних конструкцій з дієприкметником I* підрядним обставинним реченням: *And that being so, all receive the same protections of the public principles of justice [Rawls]. – Коли ж це так, то всі отримують той самий захист громадських принципів справедливості [Ролз]*. Підрядні означальні речення характерні для відтворення лише прикінцевих зворотів в обох видах перекладу. Сурядні речення,

навпаки, переважають у перекладі конструкцій обох структурних підтипів у художніх творах: *And to outsiders no word was breathed, unwritten law keeping them silent [Brontë]. – І ніхто з них не сказав чужому ані слова: неписаний закон замкнув їм уста [Бронте].*

Прийменниково-іменникове сполучення доцільно використовувати при передачі ініціальних конструкцій саме у перекладі науково-технічних текстів, що зумовлено наявністю в українській мові їх сталих відповідників. Використання цього прийому у перекладі ж прикінцевих зворотів характерне саме для українських перекладів англійських художніх творів. На відміну від перекладу науково-технічних текстів, у перекладі художньої літератури українськими відповідниками ініціальних абсолютних конструкцій цього типу є дієприслівниковий зворот та прислівник.

Прийом зовнішнього членування, спільний при відтворенні прикінцевих конструкцій для обох порівнюваних видів перекладу, переважає у художньому перекладі. Абсолютна конструкція може мати декілька рівноеквівалентних відповідників (наприклад, сурядне речення), але у випадку, де вона виражає окрему думку, її краще відтворити окремим реченням для запобігання переобтяженню синтаксису перекладу надмірною кількістю складних речень.

Неособові форми дієслова використовуються досить рідко як у науково-технічному, так і художньому перекладі, причому, на відміну від дієприкметника, властивого обома видам перекладу, дієприслівник є відповідником конструкції цього типу лише в останньому виді. Індивідуально-авторські зміни у структурі речення здійснюються перекладачами обох порівнюваних стилів, але частіше при відтворенні художньої літератури.

Інтерпозитивні абсолютні конструкції з дієприкметником І перекладаються переважно прийомами, характерними для ініціальних та прикінцевих зворотів цього типу, але, завдяки своєму розташуванню у реченні, є більш експресивними, що зумовлює більшу частотність останніх у художньому перекладі: *How could he be, with Isabel pouring it into one ear by word of mouth, and dear Mamma – unexpected but welcome ally – into the other by letter? [Aldington]. – Та й як він міг лишатися глухим, коли Ізабелла вливала йому це в одне*

вуха усно, а люба матінка – несподівана, але жадана її союзниця – в друге вухо своїми листами? [Олдінгтон].

При відтворенні абсолютних конструкцій з дієприкметником II, за винятком кінцевих конструкцій у художній літературі, підрядні обставинні речення залишаються прийомом, найбільш вживаним перекладачами і науково-технічних, і художніх текстів: *With these conceptions and their connections understood, I recall the combined question that political liberalism addresses [Rawls].* – Коли вже осягнуто ці концепції у всіх їхніх зв'язках, я пригадую те поєднане питання, до якого звертається політичний лібералізм [Ролз]. Дієприслівниковий зворот в обох видах перекладу є другим за частотністю вживання прийомом перекладу ініціальних, прикінцевих, а також інтерпозитивних конструкцій цього типу. Прийменниково-іменникові словосполучення вживаються саме у науково-технічному перекладі при відтворенні препозитивних абсолютних конструкцій. Виключно у цьому виді перекладу перекладачі вдаються до заміни суб'єкта абсолютної конструкції суб'єктом або об'єктом головного речення. Як відповідники абсолютних конструкцій цього типу (крім ініціальних у науково-технічних текстах) можна використовувати сурядні та самостійні речення, а також підрядні означальні речення, при відтворенні прикінцевих конструкцій в обох стилях. Вони також можуть передаватися у перекладі за допомогою дієприкметникових зворотів або описово. Інтерпозитивні абсолютні конструкції слід передавати у перекладі за допомогою відокремленої прикладки.

Найпоширенішим прийомом перекладу препозитивних номінативних абсолютних конструкцій у науково-технічному перекладі вважається дієприслівниковий зворот: *With their matrix arrangement of cells, lack of a single, primary set of electron beams and slower response speeds that cathode-ray tubes, flat-panel displays cannot use the raster technique [Sobel].* – Маючи матричну будову комірок, відсутність єдиного початкового набору електронних пучків і повільнішу реакцію, ніж електронно-променеві трубки, дисплеї з плоскими екранами не можуть використовувати растрову техніку [Собель]. Щодо постпозитивних та інтерпозитивних конструкцій, цей прийом використовується переважно у художньому перекладі. Підрядні та сурядні речення (за винятком

ініціальних зворотів у науково-технічному перекладі), а також різного роду іменникові сполучення можуть використовуватися при передачі ініціальних та прикінцевих абсолютних номінативних конструкцій в обох видах перекладу. Ці прийоми характерні також і для перекладу інтерпозитивних конструкцій. Прийом зовнішнього членування доцільно використовувати лише при відтворенні кінцевих номінативних зворотів в обох порівнюваних видах перекладу.

Для комунікативно-логічного виділення певного члена речення в англійській мові застосовуються *інверсійні конструкції*, а також *конструкції емфазу*. Стилiстично значуща у перекладі текстів обох порівнюваних стилів фразопочаткова *інвертована обставина* у більшості випадків перекладу зберігає свою позицію на початку речення: *Never before has the intelligence community worked with a group of scientists with the kind of scale [Richelson]. – Ще ніколи розвідка так тісно не співпрацювала з ученими у такому масштабі [Річельсон].* У решті випадків інвертовану обставину доцільно переносити в позицію після присудка. Лексико-граматичні засоби при цьому більше застосовуються перекладачами художніх текстів.

Інверсію додатка можна відтворювати в аналогічній початковій позиції, що частіше здійснюється у перекладі науково-технічної літератури, у решті випадків інвертований додаток можна переносити у позицію після присудка: *Four-in-hand Forsyte they called him! [Galsworthy]. – Його прозвали “Форсайт четвернею” [Голсуорсі].*

Інверсія предикатива складного номінативного присудка передається у перекладі із збереженням порядку слів оригіналу (більше у науково-технічному перекладі), а зі зміною порядку слів – більше у художньому перекладі. Індивідуально-авторські зміни структури речення при цьому властиві переважно художньому перекладу: *Deep was my gratification to find I had really a place in their unsophisticated hearts [Brontë]. – Мене тішила думка, що я посіла певне місце в їхніх нелукавих серцях [Бронте].*

Найбільш широко вживаними засобами передачі емпатичних синтаксичних конструкцій моделі “*It is ... that*” та її різновидів “*This is... why*”, “*It was not until...that*” вважаються лексико-граматичні засоби (“*саме...(і)*”, “*якраз...(і)*”, “*ось*”; “*лише*”, “*тільки*”, “*зовсім*” (спільні для обох стилів)), які частіше необхідно використовувати у науково-

технічному перекладі. Спільними для обох порівнюваних видів перекладу є засоби відтворення значень конструкцій за допомогою прислівників “*same... (i)*”, “*якраз... (i)*”, “*ось*”, “*лише*”, “*тільки*”, “*зовсім*”: *It was at her house one day that I met Charles Strickland's wife [Maugham]. – Саме у неї вдома я й познайомився з дружиною Чарльза Стрікленда [Моем].* Усі інші лексико-граматичні засоби (частки, сполучники, вказівні займенники тощо) властиві переважно художньому перекладу.

Синтаксичні засоби є менш розповсюдженими при відтворенні значень конструкцій емпізи у цих видах перекладу. Перестановку реми у кінець речення можна здійснювати в обох видах перекладу, але рема може залишатися у початковій позиції тільки у перекладі художньої літератури, якій, на відміну від науково-технічної літератури, також властиве і індивідуально-авторське введення протиставлень: *‘You said it was mademoiselle you would take to the moon?’ [Brontë]. – “ Ви ж казали, що візьмете на місяць не фею, а мадемуазель?” [Бронте].* Як у науково-технічному, так і художньому перекладі стилістично нейтральною українською конструкцію можна передавати значення англійської емпітичної конструкції лише тоді, коли це не призводить до руйнування змісту оригінального речення.

У **Висновках** підсумовано результати дослідження, подано деякі практичні рекомендації щодо використання прийомів та способів відтворення граматичних явищ у науково-технічному та художньому перекладі, накреслено перспективи подальших досліджень проблем, розглянутих у дисертаційній роботі.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано вирішення актуальної наукової задачі, що виявляється у зіставленні граматичних особливостей перекладу українською мовою англійських науково-технічних та художніх текстів. Дослідження дозволило дійти таких висновків.

1. Закономірності співвідношення та відповідності граматичних форм і конструкцій мов оригіналу і перекладу найяскравіше виявляються саме при зіставленні текстів різних функціональних стилів, зокрема науково-технічної та художньої літератури. Переклади граматичних форм та конструкцій у зіставленні з їхніми оригіналами дають вагомий і

багатий матеріал в англо-українській площині для теоретичних узагальнень щодо прийомів відтворення засобами цільової мови граматичних явищ у перекладі науково-технічної та художньої літератури.

2. Серед *морфологічних* труднощів перекладу науково-технічних та художніх текстів значної уваги заслуговують особливості відтворення форм однини та множини іменників, передачі значень означеного та неозначеного артиклів, відтворення прислівників на *-ly*, що виконують різні синтаксичні функції, та форм наказового способу дієслова.

Синтаксичні особливості перекладу англійської науково-технічної та художньої літератури доцільно аналізувати окремо на рівні словосполучень (препозитивних дво- та багатокомпонентних атрибутивних груп) та речень (передача синтаксичних структур, зокрема речень з агентивним підметом, вираженим іменником-неістотою, суб'єктно-предикативного інфінітивного звороту, каузативних конструкцій, абсолютних зворотів та емпатичних конструкцій).

3. *Співвідношення форм однини та множини іменників* у мовах оригіналу та перекладу не є однаковим при зіставленні науково-технічних та художніх текстів. У більшості випадків форми числа англійських та українських іменників збігаються, причому у науково-технічному перекладі відсоток збігу вищий, ніж у художньому перекладі.

У випадках незбігу форм числа англійського та українського іменників, перекладачеві художніх творів, на відміну від перекладача науково-технічних матеріалів, слід враховувати більшу кількість особливостей, що зумовлено, перш за все, характером текстів художньої літератури, в яких, крім логіко-понятійної основи – фактуальної інформації, є ще й емоційно-експресивний складник – художньо-естетична інформація.

4. При відтворенні контекстуальних значень *означеного та неозначеного артиклів* у ролі українських еквівалентів артиклів, крім випадків, коли вони у перекладі вилучаються, переважно застосовуються такі мовні засоби: синтаксичні, насамперед порядок слів (препозиція і постпозиція підмета стосовно присудка), морфологічні (заміна форм однини англійських іменників формами множини українських іменників) та лексико-граматичні (займенники, числівники, прикметники, частки тощо).

Неозначений та означений артиклі у більшості досліджених нами випадків безпосередньо не перекладаються, що відбувається частіше у перекладі науково-технічних матеріалів. Значення артикля передається здебільшого за допомогою зміни порядку слів.

Підмет з означеним артиклем в українській мові звичайно передається його препозицією стосовно присудка (частіше у науково-технічному перекладі), а підмет з неозначеним артиклем – його постпозицією (частіше у перекладі художньої прози). Проте, виявлено, що за допомогою постпозиції можливо передавати також і означений артикль, коли він вживається для позначення новизни іменника. Неозначений артикль також може бути переданий препозицією підмета (частіше у науково-технічному перекладі).

Синтаксичним засобом, властивим виключно художньому перекладу, є передача неозначеного артикля за допомогою зміни порядку слів у словосполученні (Adj + N → N + Adj).

Встановлено, що морфологічний засіб, а саме заміна форми однини формою множини іменника, вживається для передачі у перекладі не тільки неозначеного артикля (частіше у науково-технічному перекладі), а також й означеного артикля, що також частіше у науково-технічному перекладі.

Найуживанішими лексико-граматичними засобами компенсації значень означеного артикля є займенники “цей”, “такий” (частіше використовуються у перекладі науково-технічних текстів) та займенник “всі” (частіший у художньому перекладі). Вказівний займенник “такий” може виступати також і еквівалентом неозначеного артикля, що є більш частотним у перекладі художньої, ніж науково-технічної літератури.

Неозначені займенники “будь-який”, “якийсь” та прикметники “певний”, “новий” тощо використовуються частіше перекладачем художнього твору при відтворенні неозначеного артикля. Присвійні займенники є частотнішими у художньому перекладі при передачі обох артиклів.

5. Переклад *прислівників на -ly* викликає певні труднощі, зумовлені проблемою визначення їх функції у реченні – детермінанту чи обставини.

Встановлено, що найпоширенішим способом перекладу прислівників-детермінантів є їх відтворення парентетичним словом і висловом. За допомогою головного безособового речення у складі складнопідрядного передається більше таких прислівників у перекладі художньої літератури. На відміну від перекладу художніх текстів, деякі прислівники-детермінанти у науково-технічних текстах відтворюються відповідним українським прислівником та іменниковим словосполученням. Умовні підрядні речення складають незначний відсоток випадків відтворення прислівників-детермінантів у перекладі саме науково-технічної літератури. Морфологічні трансформації та дескриптивний переклад вживаються при перекладі прислівників у функції детермінанта в обох порівнюваних видах перекладу, проте частіше у художньому перекладі.

Дещо відмінними від прийомів перекладу прислівників-детермінантів є способи перекладу прислівників-обставин, які передаються, здебільшого, відповідними українськими прислівниками (частіше у художньому перекладі). Іменникове словосполучення частіше вживається у науково-технічному перекладі. Описовий переклад більше властивий художній літературі. Прислівник-обставина частіше замінюється українським прикметником у науково-технічному перекладі. У перекладі англійської художньої літератури можливо передавати значення прислівника у функції обставини дієсловом, дієприслівником, двома прислівниками тощо.

6. Спільними для науково-технічного і художнього перекладу є такі прийоми відтворення синтетичних *форм наказового способу дієслова-присудка*: 1) форма першої особи множини наказового способу (із значною різницею у 38,7% на користь науково-технічного перекладу); 2) форма другої особи множини наказового способу (частіше у художньому перекладі); 3) індивідуально-авторське рішення (частіше у перекладі художніх текстів). Як свідчить аналіз перекладів, форму другої особи однини наказового способу доцільно вживати при перекладі художніх творів, а форму першої особи множини майбутнього часу дійсного способу – при перекладі науково-технічних текстів. Художньому перекладу, на відміну від науково-технічного також властиве використання

форми другої особи майбутнього часу дійсного способу, форми другої особи множини теперішнього часу дійсного способу, форми умовного способу дієслова та форми наказового способу з інтимізуючою часткою *-но*.

При відтворенні форм наказового способу дієслова у науково-технічних текстах використовується сполучення “слід” + неозначена форма дієслова” та неозначено-особова форма дієслова на *-ся*. Перекладачеві ж художніх творів, за неможливості вживання традиційних прийомів перекладу, слід використовувати засоби лексичної компенсації та вдаватися до прагматичних трансформацій.

Аналітичні форми наказового способу дієслова відтворюються переважно формами першої особи множини наказового способу (частіше у науково-технічному перекладі), першої особи множини майбутнього часу дійсного способу (також частіше у перекладі науково-технічних матеріалів), за допомогою сполучень “(не)хай” + форма майбутнього часу дієслова” (із різницею на користь науково-технічного перекладу), “давай(-те)” + форма майбутнього часу дієслова” (із різницею на користь художнього перекладу), за допомогою частки “нумо” (однаково рідко). Переважно у художньому перекладі доцільно використовувати форму другої особи множини наказового способу та форму інфінітива минулого часу, а також сполучення “дозвольте” + неозначена форма дієслова”, “слід/треба” + неозначена форма дієслова”, форму наказового способу з інтимізуючою часткою *-но* та вдаватися до індивідуальних перекладацьких рішень.

7. Серед прийомів та способів перекладу *двокомпонентних атрибутивних словосполучень* частотнішими у науково-технічному перекладі є перестановка означального та означуваного компонентів, компресія і декомпресія, частотнішими у художньому перекладі – різного роду морфологічні трансформації, перестановка членів означального компонента, прийменниково-іменникове словосполучення, прикладка, аналогічна атрибутивна група, дієприкметниковий зворот, підрядне означальне речення, описовий переклад. Прерогативою науково-технічного перекладу є використання калькування та різних видів транскодування. Лише художньому перекладу властиве відтворення двокомпонентних словосполучень з переносом означення. Відтворення атрибутивних словосполучень із внутрішньою предикацією, притаманних лише

англійським художнім творам, також відбувається за допомогою вищезазначених способів перекладу.

Набір прийомів та способів перекладу *трикомпонентних* атрибутивних груп, подібний до прийомів та способів перекладу двокомпонентних словосполучень, є спільним для науково-технічного та художнього перекладу, але частотність їх використання у цих видах перекладу різна.

У порівнянні з перекладом дво- та трикомпонентних атрибутивних груп, відтворення *багатокомпонентних* словосполучень становить більші труднощі, зумовлені надзвичайною складністю їх синтаксичної структури та інтеркомпонентних зв'язків.

Атрибутивні словосполучення, що складаються з чотирьох, п'яти, шести та більше компонентів, можуть підлягати порівнянню у науково-технічному та художньому перекладі лише з огляду на їх структурні моделі: аналіз кількісних характеристик способів перекладу таких груп неможливий через виявлення неоднакової кількості багатокомпонентних словосполучень у науково-технічних та художніх текстах, що зумовлено їх різними семантико-синтаксичними характеристиками.

Прийомами, найбільш поширеними при відтворенні багатокомпонентних атрибутивних словосполучень в англомовних художніх текстах, є компресія та декомпресія атрибутивних словосполучень, перестановка компонентів групи, використання прикладки, аналогічної препозитивної атрибутивної групи, підрядного означального речення, описовий переклад та інші. Науково-технічний переклад характеризується також і використанням прийменниково-іменникового словосполучення та дієприкметникового звороту. Однією з найхарактерніших особливостей науково-технічного і художнього перекладу є поєднання різноманітних прийомів перекладу.

8. В обох видах перекладу переважна більшість англійських речень з *агентивним підметом, вираженим іменником-неістотою*, відтворюється без зміни їх синтаксичної структури. Відповідним українським реченням з ідентичною структурою слід передавати більше таких речень у перекладі науково-технічних текстів. Без синтаксичних змін, але із заміною дієслова передається більше таких речень у науково-технічному, ніж у художньому перекладі, особливістю останнього слід вважати відтворення подібних

речень із заміною англійського дієслова українським дієсловом з більш емоційним забарвленням. Науково-технічний переклад, на відміну від художнього, характеризується також заміною оригінального дієслова в активній формі іншим за змістом українським дієсловом у пасивній формі.

Спільною рисою науково-технічного та художнього перекладу є заміна у перекладі оригінального агентивного підмета, вираженого іменником-неістотою, підметом, вираженим іменником-істотою. Тільки у перекладі художньої літератури англійське дієслово при агентивному підметі, вираженому іменником-неістотою, може замінюватися українським фразеологічним дієсловом, що зумовлено особливостями сполучуваності й функціонування слів у словосполученнях мови перекладу.

Синтаксична трансформація в обставину агентивного підмета, вираженого іменником-неістотою, частіше здійснюється у перекладі науково-технічних текстів, а трансформація підмета у додаток – частіше у перекладі художніх творів. Описовий переклад також більше використовується перекладачами художньої літератури.

9. Певні проблеми викликає переклад *суб'єктно-предикативних інфінітивних зворотів* у науково-технічному та художньому перекладі, залежно від форми (активної чи пасивної) дієслова-присудка.

Аналіз прикладів перекладу дозволяє рекомендувати як найчастотніший спосіб перекладу речень з *пасивною формою дієслова* використання складнопідрядного речення, що ним зазвичай більше (на 23,6%) користуються перекладачі науково-технічних текстів. До заміни пасивної форми англійського дієслова суб'єктно-інфінітивного звороту активною формою українського дієслова, а також заміни конструкції складним дієслівним присудком частіше слід вдаватися у перекладі художніх текстів.

Більш характерним для науково-технічного перекладу є прийом відтворення суб'єктно-інфінітивних предикативних зворотів з пасивною формою дієслова за допомогою різних за семантикою парентетичних слів (виразів). Прерогативою науково-технічного перекладу є також використання прийому внутрішнього членування речення.

Встановлено, що найчастотнішими способами перекладу конструкцій з *активною формою дієслова-присудка* в обох порівнюваних видах перекладу є їх відтворення за

допомогою парентетичних слів, словосполучень і речень та за допомогою складнопідрядних речень. Частіше у науково-технічному перекладі використовуються прийоми передачі цих конструкцій неозначено-особовою формою дієслова, складним модальним присудком, за допомогою морфологічних трансформацій порівняно з перекладом художньої літератури, в якому, у свою чергу, переважають при відтворенні таких конструкцій простий дієслівний присудок, модальні частки та частіше виникає необхідність використання перекладачем індивідуальних рішень.

10. Спільними для видів науково-технічного і художнього перекладу є такі способи перекладу *каузативних конструкцій*: 1) подібною каузативною конструкцією, що частіше (на 52,8%) використовується у науково-технічному перекладі; 2) частиною складнопідрядного речення, що частіше використовується перекладачами художніх текстів; 3) за допомогою синтаксичних трансформацій членів каузативної конструкції, частотніших у перекладі художніх творів; 4) іменником або іменниковим словосполученням, що переважає у перекладі науково-технічних текстів; 5) шляхом індивідуально-авторських змін у структурі речення, що частіше використовуються у науково-технічному, ніж у художньому перекладі.

Виявлено, що прийомами, властивими лише перекладу художніх творів, є: 1) прийом відтворення каузативних конструкцій за допомогою простого дієслівного присудка; 2) прийом заміни дієслова англійської каузативної конструкції більш адекватним українським дієсловом; 3) за допомогою формотворчої частки “хай” (“нехай”); 4) прийом внутрішнього членування речення; 5) прийом описового перекладу.

11. До спільних для порівнюваних видів перекладу належить прийом перекладу як ініціальних, так і прикінцевих *абсолютних конструкцій з дієприкметником I* підрядним обставинним реченням. Значна перевага цього прийому (з різницею у 42,9% та 39,9% – ініціальні та прикінцеві конструкції, відповідно) у перекладі науково-технічних текстів зумовлена широкою наявністю причинно-наслідкових зв'язків у реченнях цього типу текстів. Підрядні означальні речення, характерні для відтворення лише прикінцевих зворотів в обох видах, частотніші у перекладі науково-технічної літератури. Сурядні

речення, навпаки, переважають у перекладі конструкцій обох структурних підтипів у художніх творах.

Прийменниково-іменникове сполучення використовується при передачі ініціальних конструкцій саме у перекладі науково-технічних текстів, що зумовлено наявністю в українській мові їх сталих відповідників. Використання цього прийому у перекладі ж прикінцевих зворотів характерне саме для українських перекладів англійських художніх творів. На відміну від перекладу науково-технічних текстів, у перекладі художньої літератури українськими відповідниками ініціальних абсолютних конструкцій цього типу є дієприслівниковий зворот та прислівник.

Прийом зовнішнього членування, спільний при відтворенні прикінцевих конструкцій для обох порівнюваних видів перекладу, переважає у художньому перекладі. Абсолютна конструкція може мати декілька рівноеквівалентних відповідників (наприклад, сурядне речення), але у випадку, де вона виражає окрему думку, її краще відтворити окремим реченням для запобігання переобтяження синтаксису перекладу надмірною кількістю складних речень.

Неособові форми дієслова використовуються досить рідко як у науково-технічному, так і художньому перекладі, причому, на відміну від дієприкметника, властивого обома видам перекладу, дієприслівник є відповідником конструкції цього типу лише в останньому виді. Індивідуально-авторські зміни у структурі речення здійснюються перекладачами обох порівнюваних стилів, але частіше при відтворенні художньої літератури.

Інтерпозитивні абсолютні конструкції з дієприкметником I перекладаються переважно прийомами, характерними для ініціальних та прикінцевих зворотів цього типу, але, завдяки своєму розташуванню у реченні, є більш експресивними, що зумовлює більшу частотність останніх у художньому перекладі.

При відтворенні *абсолютних конструкцій з дієприкметником II*, за винятком кінцевих конструкцій у художній літературі, підрядні обставинні речення залишаються прийомом, найбільш вживаним перекладачами і науково-технічних, і художніх текстів. Дієприслівниковий зворот в обох видах перекладу є другим за частотністю вживання

прийомом перекладу ініціальних, прикінцевих, а також інтерпозитивних конструкцій цього типу.

Прийменниково-іменникові словосполучення вживаються саме у науково-технічному перекладі при відтворенні препозитивних абсолютних конструкцій. Виключно у цьому виді перекладу перекладачі вдаються до заміни суб'єкта абсолютної конструкції суб'єктом або об'єктом головного речення. Як відповідники абсолютних конструкцій цього типу (крім ініціальних у науково-технічних текстах) можна використовувати сурядні та самостійні речення, а також підрядні означальні речення, при відтворенні прикінцевих конструкцій в обох стилях. Вони також можуть передаватися у перекладі за допомогою дієприкметникових зворотів або описово. Інтерпозитивні абсолютні конструкції слід передавати у перекладі за допомогою відокремленої прикладки.

Найпоширенішим прийомом перекладу препозитивних *номінативних абсолютних конструкцій* у науково-технічному перекладі є дієприслівниковий зворот, який проте значно менш (на 31,9%) частотний у перекладі художніх творів. Щодо постпозитивних та інтерпозитивних конструкцій, цей прийом доцільно використовувати переважно у художньому перекладі.

Підрядні та сурядні речення (за винятком ініціальних зворотів у науково-технічному перекладі), а також різного роду іменникові сполучення можуть використовуватися при передачі ініціальних та прикінцевих абсолютних номінативних конструкцій в обох видах перекладу. Ці прийоми характерні також і для перекладу інтерпозитивних конструкцій. Прийом зовнішнього членування доцільно використовувати лише при відтворенні кінцевих номінативних зворотів в обох видах перекладу, що порівнюються.

12. Стилiстично значуща у перекладі текстів обох порівнюваних стилів фразопочаткова інвертована обставина у більшості випадків перекладу зберігає свою позицію на початку речення. У решті випадків інвертовану обставину доцільно переносити в позицію після присудка (частіше у науково-технічному перекладі). Лексичні засоби при цьому більше застосовуються перекладачами художніх текстів.

Інверсію додатка можна відтворювати в аналогічній початковій позиції, що частіше слід здійснювати у перекладі науково-технічної літератури, у решті випадків

інвертований додаток можна переносити у позицію після присудка (частіше також у науково-технічному перекладі).

Інверсія предикатива складного номінативного присудка передається у перекладі із збереженням порядку слів оригіналу (більше у науково-технічному перекладі), а зі змінами у порядку слів – більше у художньому перекладі. Індивідуально-авторські зміни структури речення при цьому властиві переважно художньому перекладу.

Найбільш широко вживаними засобами передачі емпатичних синтаксичних конструкцій моделі “*It is ... that*” та її різновидів “*This is... why*”, “*It was not until...that*” є лексичні засоби (“*саме... (і)*”, “*якраз... (і)*”, “*ось*”; “*лише*”, “*тільки*”, “*зовсім*” (спільні для обох стилів)), які частіше використовуються у науково-технічному перекладі. Спільними для обох порівнюваних видів перекладу є засоби відтворення значень конструкцій за допомогою прислівників “*саме... (і)*”, “*якраз... (і)*”, “*ось*” (частіші у науково-технічному перекладі), “*лише*”, “*тільки*”, “*зовсім*” (частіші у художньому перекладі). Усі інші лексико-граматичні засоби (частки, сполучники, вказівні займенники тощо) властиві переважно художньому перекладу.

Синтаксичні засоби є менш поширеними у відтворенні значень конструкцій логічної емпози у цих видах перекладу (частіші у художньому перекладі). Перестановка реми у кінець речення здійснюється в обох видах перекладу (проте частіше у художньому перекладі), але рема може залишатися у початковій позиції тільки у перекладі художньої літератури, якій, на відміну від науково-технічної літератури, також властиве і індивідуально-авторське введення протиставлень. І у науково-технічному, і у художньому перекладі стилістично нейтральною українською конструкцією можна передавати значення англійської емпатичної конструкції лише тоді, коли це не призводить до руйнування змісту оригінального речення.

13. Отже, дослідження охопило граматичні явища, які складають одні з найважливіших проблем науково-технічного та художнього перекладу. Одержані результати можна екстраполювати на інший мовний матеріал. Запропонована в дисертації схема аналізу фактичного матеріалу може бути використана при розгляді інших морфологічних та синтаксичних явищ. Результати роботи можна використовувати

при розв'язанні практичних проблем, пов'язаних з перекладом в англо-українській площині, зокрема в перекладі текстів різних стилів. Матеріал та висновки роботи знайдуть застосування в опрацюванні теоретичних проблем перекладознавства, контрастивної граматики та стилістики англійської і української мов, критики художнього перекладу, а також можуть бути корисними перекладачам-практикам. Робота може стимулювати розвиток досліджень у галузі методики викладання науково-технічного та художнього перекладу.

Подальшою перспективою наукового пошуку в обраному напрямку може бути дослідження особливостей відтворення в українських перекладах англійських герундіальних конструкцій, суб'єктно-предикативних та об'єктно-предикативних дієприкметникових зворотів, речень з груповим та розщепленим підметом та інших граматичних явищ, що становлять найважливіші проблеми перекладу текстів науково-технічної та художньої літератури.

Основні положення роботи відображені у таких публікаціях:

1. Граматичні особливості науково-технічного перекладу у порівнянні з художнім прозовим перекладом (англо-українські паралелі) // Мовні і концептуальні картини світу: Збірник наукових праць. – К.: Київський університет, 2002. – № 7. – С. 368-372.

2. Особливості відтворення атрибутивних груп при перекладі англійських науково-технічних та художніх текстів // Вісник ЛНПУ ім. Тараса Шевченка. Філологічні науки. Іноземна філологія. – Луганськ: ЛНПУ, 2004. - №2 (70). – С. 95-100.

3. Особливості відтворення багатокomпонентних атрибутивних груп при перекладі англійської науково-технічної та художньої прози // Мовні і концептуальні картини світу: Збірник наукових праць. – Вип. 11. Книга 2. – К.: Вид. Дім Дмитра Бураго, 2004. – С. 32-35.

4. Об'єктний предикативний інфінітивний зворот як проблема перекладу (на матеріалі англійських науково-технічних та художніх текстів) // Філологічні студії. – Луцьк, 2004. - №1 (25). – С. 61-67.

5. Особливості передачі агентивного неживого підмета у перекладі науково-технічної

та художньої літератури // Мовні і концептуальні картини світу: Збірник наукових праць. – Вип. 14. Книга 2. – К.: Вид. Дім Дмитра Бураго, 2004. – С. 40-44.

6. Особливості передачі суб'єктно-предикативних інфінітивних зворотів у науково-технічному та художньому перекладі // Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна. Філологія. – Х.: Харківський університет, 2004. – Вип. 42. – № 632. – С. 129-133.

7. Особливості відтворення артиклів у перекладі науково-технічної та художньої прози // Актуальні проблеми української лінгвістики: терія і практика. Зб. наукових праць. – К.: Київський університет, 2005. – Вип. XI. – С. 49-53.

8. Особливості передачі прислівників на -лу у науково-технічному та художньому перекладі // Вісник ЛНПУ ім. Тараса Шевченка. Філологічні науки. Іноземна філологія. – Луганськ: ЛНПУ, 2005. - №5 (85). – С. 99-104.

Мушніна О.О. Граматичні особливості українського перекладу англomовної науково-технічної та художньої прози. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.16 – перекладознавство. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2006.

Роботу присвячено комплексному дослідженню граматичних особливостей науково-технічного та художнього перекладу. Порівняно основні прийоми та способи відтворення вибраних граматичних явищ у цих видах перекладу. Виявлено дивергентні та конвергентні риси у використанні прийомів та способів при перекладі науково-технічних та художніх текстів. Зіставлено якісні та кількісні характеристики вживання прийомів та способів відтворення досліджуваного граматичного явища у науково-технічному та художньому перекладі. Виокремлено прийоми перекладу граматичних явищ, характерні лише для одного з видів перекладу, що порівнюються.

Встановлено, що у науково-технічному та художньому перекладі використовується здебільшого однаковий арсенал прийомів та способів перекладу, які, звичайно, виявляють ознаки конвергенції та дивергенції. Розбіжності у наборі прийомів перекладу окремих граматичних явищ у текстах науково-технічної та художньої літератури

виявляються здебільшого у різній частотності використання прийомів перекладу. Перекладачеві художніх творів, на відміну від перекладача науково-технічних матеріалів, слід враховувати більшу кількість особливостей перекладу, зокрема частішу необхідність використання індивідуально-перекладацьких рішень, при відтворенні у перекладі і раціонально-логічної, і естетично-художньої інформації, що міститься у текстах цього стилю.

Ключові слова: науково-технічний переклад, художній переклад, морфологічні та синтаксичні особливості перекладу, конвергентні та дивергентні прийоми та способи перекладу, індивідуальне перекладацьке рішення.

Мушнина Е.А. Грамматические особенности украинского перевода англоязычной научно-технической и художественной прозы. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.16 – переводоведение. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, 2006.

Работа посвящена комплексному исследованию грамматических особенностей научно-технического и художественного перевода. Сопоставлены основные приемы и способы передачи избранных грамматических явлений в данных видах перевода. Выявлены дивергентные и конвергентные черты в использовании приемов и способов при переводе научно-технических и художественных текстов. Сопоставлены качественные и количественные характеристики употребления приемов и способов передачи исследуемого грамматического явления в научно-техническом и художественном переводе. Выделены приемы перевода грамматических явлений, характерные лишь для одного из сопоставляемых видов перевода.

Установлено, что в научно-техническом и художественном переводе используется преимущественно одинаковый арсенал приемов и способов, обнаруживающих признаки конвергенции и дивергенции. Различия в наборе приемов перевода отдельных грамматических явлений в текстах научно-технической и художественной литературы выявляются, в основном, в различной частоте употребления приемов перевода.

Переводчику художественных текстов, в отличие от переводчика научно-технических материалов, следует учитывать большее количество особенностей перевода, в частности более частую необходимость использования индивидуальных переводческих решений, при передаче в переводе и рационально-логической, и эстетически-художественной информации, которая содержится в текстах данного стиля.

Ключевые слова: научно-технический перевод, художественный перевод, морфологические и синтаксические особенности перевода, конвергентные и дивергентные приемы и способы перевода, индивидуальное переводческое решение.

Mushnina O.O. Grammatical Peculiarities of the Ukrainian Translation of English Written Scientific-Technical and Literary Prose. – Manuscript.

A thesis for the Scholarly Degree of Candidate of Philology in Speciality 10.02.16 – Translation Studies. – Kyiv Taras Shevchenko National University. – Kyiv, 2006.

The thesis sets out to provide a comprehensive description of translation strategies in reproducing grammar forms and constructions in scientific-technical and literary works. This is the first substantial research work devoted to the contrastive analysis of grammatical peculiarities of scientific-technical and literary translation types. The research is based on the data collected from the original and translated texts of English and Ukrainian scientific-technical and scientific popular and literary texts. It consists of an introduction, three chapters, conclusions, the list of references and eleven appendices.

Chapter I outlines the basic tasks of general and special translation theories by the example of scientific-technical and literary translation types. The chapter presents an overview of the key linguistic works in the field, a great deal of attention being paid to general translation related to peculiarities of styles of scientific-technical and literary prose. Various research works on grammar of the English and Ukrainian languages have also been studied by the author of this thesis. Much attention has been paid to the analysis of grammar aspects of English-Russian and English-Ukrainian translation which was followed by an in-depth description of studies devoted to grammar problems of scientific-technical and literary translation types.

The investigation of sample grammar forms and constructions from the English scientific-technical and literary works and their corresponding Ukrainian equivalents allowed us to single out the English grammar phenomena that first are of greatest importance in terms of translation due to the insufficient degree of investigation of ways and methods of their Ukrainian rendering. Second, these are the phenomena studied in the field of scientific-technical translation only which are characterized by a low level of development in terms of literary translation which causes difficulties in the latter. And third, the grammar forms and constructions analysed present one of the most complicated translation cases related to understanding the syntactic structure and morphological composition of English sentences which acquire special importance in the light of comparison of peculiarities of their rendering in the texts of different functional styles, in particular the styles of scientific-technical and literary prose.

Chapter II reveals convergent and divergent features of Ukrainian translation of English scientific-technical and literary prose in terms of morphology. Of special translation interest here are the peculiarities of rendering the forms of number of English nouns, conveying the meanings of definite and indefinite articles, adverbs ending in -ly having different syntactic functions as well as rendering imperative forms of English verbs. The research presents common and different features in the ways and methods used in translating these grammar forms and constructions in English scientific-technical and literary texts, their quantitative characteristics having been evaluated and compared. The chapter highlights the ways and methods of translating morphological phenomena peculiar of one of the translation types compared.

Chapter III investigates the syntactic peculiarities of translating English scientific-technical and literary texts analysing them separately on the level of phrases, in particular two-, three- and multi-componential noun clusters, and the level of sentences, namely syntactic constructions such as sentences with the agentive subject expressed by an inanimate noun, subjective infinitive constructions, causative constructions, absolute constructions, emphatic constructions, their statistical and quantitative analysis having been made.

The thesis scientifically proves that the scientific and technical and literary translation types use mostly the same set of ways and methods which are sure to reveal convergence and

divergence features. According to the statistical analysis conducted, differences in the set of translation methods of separate grammar phenomena in scientific-technical and literary texts are found to be in different frequency of using translation ways and methods. Unlike the translator of scientific and technical materials, the translator of literary works should take into account a greater number of translation peculiarities, in particular, greater necessity of using translator's individual solutions in rendering both rational and logical and aesthetic and artistic information contained in literary texts.

The thesis is the first comprehensive study of rendering grammar forms and constructions in scientific-technical and literary texts in the light of translation studies. The theoretical and experimental study of English-Ukrainian translations of scientific-technical and literary prose makes it possible to draw a conclusion that an obligatory precondition of adequate translation is the translator's ability of correct analyzing the structure of a foreign language sentence, correct identifying grammar difficulties and building a translated sentence in conformity with the target language norms and translation genre peculiarities. The choice of the strategy of translation of grammar forms and constructions is to some extent dependent upon the peculiarities of the translator's style and his linguistic competence.

The present research has covered the grammar phenomena which are one of the most important issues of scientific-technical and literary translation types and its results can be used for solving practical problems in terms of English-Ukrainian translation, in particular when rendering texts of different functional styles. The thesis submitted will contribute to the theory of scientific-technical and literary translation as well as contrastive grammar and stylistics

Key words: scientific and technical translation, literary translation, grammar forms and constructions, morphological and syntactical translation peculiarities, convergence and divergence features in using ways and methods of translation, translator's individual solutions.